

19. Савостьянова М. В. Аксиологічні та онтологічні засади гуманітарних парадигм // Вісник Житомирського Державного університету імені Івана Франка. – 2007. – Випуск 36. – С. 12-15.
20. Савостьянова М. В. Структура та функціональний діапазон парадигмальної науки [Електронний документ] // Філософія науки: традиції та інновації. Науковий журнал. – 2010. – № 1 (2). – С. 20-26.
– Режим доступу до: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/FilosNauk/2010_1/18.pdf.
21. Шкуратов В. А. Историческая психология : Уч. пос., изд. 2-е. – М. : «Смысл», 1997. – 505 с.

Рупташ О. В. Парадигмальний підхід в гуманітарних науках.

Высказываются аргументы «за» и «против» исследования социогуманитарных наук через призму парадигм. Обрисовывается сфера использования термина «парадигма» в куновском значении и предлагаются варианты его трактовки в гуманитарном знании. Отмечаются расхождения между естественными и гуманитарными науками в рамках похода Т. Куна. С целью анализа гуманитарных наук предлагается различать теории-парадигмы и схемы парадигмы.

Ключевые слова: парадигма, Т. Кун, гуманитарное знание, гуманитарно-научная парадигма, смысл, герменевтика, наука.

Ruptash O. V. A Paradigm Approach in the Human Sciences.

The arguments for and against the study of the social and human sciences through the prism of paradigms are discussed. The scope of application of the term «paradigm» in Kuhnian sense is viewed and variants of its interpretations in the humanities are observed. The differences between the natural sciences and the human sciences are pointed out. In order to analyze the human sciences the author proposes to distinguish between the «theory-paradigms» and «scheme-paradigms».

Keywords: paradigm, T. Kuhn, humanities, the human-scientific paradigm, meaning, hermeneutics, science.

***Ананьїн В. О.,
Пучков О. О.***

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Проаналізовано місце й роль комунікативної культури у професійній культурі сучасного фахівця. З'ясовано, що в умовах зростання інформаційних процесів у сучасному суспільстві збільшується

необхідність у формуванні спеціальних знань й умінь у сфері комунікації. Наголошено на необхідності використання можливостей інформаційного суспільства в професійній діяльності. Розглянуто структурні компоненти професійної структури і їхнє значення для особистості фахівця.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство, освіта, професійна культура, комунікативна культура, фахівець, модель фахівця.

Перехід до інформаційного суспільства та зміна парадигми суспільного розвитку, призводить до якісно нової освіти. У сучасних умовах актуалізується потреба в здійсненні науково обґрунтованого управління процесом підготовки фахівців у вищих навчальних закладах освіти.

Нова парадигма освіти об'єктивно обумовлена високим темпом накопичення наукових даних і необхідністю навчати студента (слухача) спроможності вирішувати професійні задачі через формування у майбутніх фахівців системи гнучких професійних знань, вмінь і навичок і розвинутого професійного мислення. Одним з перспективних напрямків такої підготовки фахівців є підвищення рівня його професійної та комунікативної культури.

Комунікація як соціальний феномен є невід'ємною складовою функціонування соціуму. Ускладнення соціальних відносин передбачає ускладнення комунікативних потоків, більшу опосередкованість самої комунікації [1, 46]. Визначення сутності комунікативної культури в умовах інформаційного суспільства покладається в основу теоретичного обґрунтування вимог до професійної культури, сутність якої полягає у тому, щоб у вищому навчальному закладі студенту усвідомити сутність обраної професії, її вимоги до виконавця, специфіку професійної майстерності та шляхи оволодіння нею, прийоми творчої адаптації до змісту та структури професійної діяльності.

У процесі історичного розвитку змінюються тлумачення признання професії: деякі з них набувають нових соціокультурних форм, інші – змінюються частково, треті – або змінюються повністю, або зникають.

У загальновідомих дослідженнях О. Абдуліної, Б. Ананьєва, В. Андрущенка, В. Беха, О. Бодальова, В. Бондаря, В. Вашкевича, П. Гальперіна, Ф. Гоноболіна, Д. Дзвинчука, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, О. Леонтєва, Б. Ломова, О. Уваркіної, А. Петровського, І. Предборської, Б. Пономарьова, С. Рубінштейна, В. Семиченко, Т. Ільїної, Л. Кондрашової, В. Молодиченка, В. Ярошовця та інших вичерпно висвітлюються проблеми структури, сутнісні

характеристики особистості та її діяльності, окреслюються шляхи вдосконалення процесу формування особистості майбутнього фахівця.

Підвищений інтерес до вельми складної проблеми формування особистості, її структури пояснюється, насамперед, потребами сучасної практики. А сама ідея формування сучасного фахівця передбачає визнання особистості студента, його унікальної, неповторної індивідуальності, розвиток якої потребує певних умов для розвитку системи професійно значимих рис особистості, що є вимогами до майбутньої професійної діяльності і характеру взаємодії з іншими людьми в межах професії. Як вважають автори статті, сучасна освітня діяльність, культура, наука спрямовуються на формування світоглядно-творчих орієнтацій. Підготовку інтелектуально розвинених, конкурентоспроможних фахівців міжнародного рівня – потреба сучасності [2, 331].

Метою цієї статті є з'ясувати сутність процесу формування професійної та комунікативної культури фахівця.

Визначаючи суперечливий, діалектичний характер людської діяльності, професійна та комунікативна культура розглядаються у цій статті як певна ступінь оволодіння професією, як соціально-культурне явище, яке має складну структуру, котра включає предмет, засоби для вирішення професійних завдань і результат професійної діяльності.

Практика показує, що в залежності від того, на якому рівні культури відбувається спілкування, його цілі будуть досягнуті або ні. Одним з напрямів процесу розвитку культури було формування й становлення психолого-педагогічної грамотності людини, з якої, власне кажучи, й починається культура спілкування.

Українські вчені І. Бех, С. Сисоєва та інші вказують на те, що у теперішній час спостерігається тенденція до суттєвого збільшення обсягів знань, умінь і навичок, які необхідні фахівцю, хоча термін його професійної підготовки залишається незмінним. Вирішення означеної суперечності вони бачать у підвищенні ефективності організації навчального процесу у професійних закладах освіти. Вони підкреслюють виключну важливість оволодіння професією в житті кожної людини.

Професійна діяльність, яка виступає способом самоактуалізації особистості у соціально-схвалюваних видах діяльності, у той же час служить і одним із основних способів життєвого самовизначення. Відомо, що високий рівень професійної і комунікативної культури характеризується розвинутою здатністю до розв'язання професійних задач, тобто розвиненим професійним мисленням і свідомістю. В умовах сучасних інформаційних технологій в значній мірі

поширюється вплив на свідомість фахівця інформаційного насильства, маніпулювання масовою свідомістю [3, 256].

Професійна культура фахівця – це процес розвитку цілісної особистісної культури, критеріями сформованості якої є взаємопов'язані між собою світогляд і методологічне мислення, в основі яких лежить «культурне» знання, яке розвиває особистість, внаслідок чого саме знання слугує основою професійної культури.

Слід зазначити, що деякі автори (Н. Крилова, В. Правоторов та інші) вважають професійну культуру системою соціальних якостей, яка безпосередньо забезпечує рівень трудової, професійної діяльності. Саме через професійну діяльність кожний фахівець досягає максимальних для себе результатів, прагнучи виявити свої здібності.

На нашу думку, професійна культура є найважливішою духовною якістю особистості, яка проявляється в здатності знаходити задоволення в праці. Професійна культура фахівця є системною якістю, вихідними елементами якої є знання, практичні уміння й навички, власні соціальні якості, котрі характеризують відношення особистості до світу соціальних цінностей. Професійна культура фахівця є підсумком якісного розвитку інтересів, переконань, знань, здібностей і соціальних почуттів, норм діяльності й поведінки.

З поміж компонентів професійної культури фахівця можна виділити наступні: формування наукового світогляду, розвиток і професіоналізація мислення, оволодіння складними прийомами роботи з будь-якою інформацією, становлення певної структури характеру, формування індивідуального стилю діяльності та комунікативної культури, оптимізація індивідуальної системи життєвих і професійних цінностей, засвоєння творчого підходу до вирішення пізнавальних і практичних завдань, формування стійкої професійної позиції та інші.

Специфіка професійної культури окреслюється головним чином, своєрідністю діяльності, широким спектром функцій, які виконуються.

Ми погоджуємося з висновками О. Уваркіної, в тому, що ефективність будь-якого процесу забезпечується врахуванням специфіки об'єкта діяльності, а також особливостями суб'єкта спілкування, що дозволяє вважати культуру фахівця, тобто професійну культуру такою, котра втілює у собі всі основоположні загальні якісні характеристики духовної культури [4].

Як вважає В. Липський, професіоналізм – один з найголовніших елементів якості праці фахівця, але зазначимо, що високий рівень професіоналізму, якість ділової кваліфікації визначаються, перш за все, культурою діяльності як інтегративною, стрижневою характеристикою особистості. Разом з професійним, необхідно і

духовне формування особистості, поєднання професіоналізму і вченості з високою культурою [5, 98-103].

Аналізуючи характер взаємозв'язку діяльності та культури, необхідно підкреслити, що не будь-яку діяльність і не будь-який її результат можна характеризувати як певний рівень «культури». Високий рівень культури діяльності визначається тим, що вона не тільки сприяє появі суспільно корисних продуктів, але й розвиває, вдосконалює саму особистість як суб'єкта суспільних продуктивних сил. Головна мета культурного розвитку особистості – реалізація творчих можливостей людини, набуття професіоналізму. Здається поважною думка про те, що професіоналізм є сукупність психофізіологічних, психічних, комунікативних і особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння і тривалого виконання діяльності.

Культура професійної діяльності характеризує певний рівень виконання людиною своїх кваліфікаційних обов'язків. Рівень сформованості цього феномену залежить від: спрямованості та стійкості соціально значущих мотивів діяльності (потреби, інтереси, цінності, погляди та інше); відповідності психофізичних властивостей особистості (здібностей, спроможностей), які забезпечують необхідний рівень й ефективність професійної діяльності; ступеня розвитку психічних процесів особистості (мислення, пам'ять, емоції, почуття, воля); повноти та глибини засвоєних психолого-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок, а також набутого досвіду; соціальної активності особистості.

З метою вивчення основ особистості та діяльності фахівця, зведення компонентів діяльності та якостей, властивостей до певної системи було використано нормативну модель або модель спеціаліста як узагальнений зразок фахівця, який є кінцевою позначкою діяльності у пошуках вищої школи і відповідає усім вимогам практики, а також оснащений певним потенціалом, котрий забезпечує успішне виконання фахівцем професійних функцій у майбутньому. Модель спеціаліста узагальнює певну систему характерних для цього виду діяльності особистісних якостей, знання, навичок, умінь, які забезпечують її виконання.

Дослідники пропонують чотири основних компоненти моделі професійної підготовки: перший – передбачає формування системи розвинутих, гнучких професійних вмінь і мислення, що забезпечують успішне вирішення нестандартних, ускладнених нових професійних завдань; другий – здатність самостійно вчитися, набувати професійних знань, навичок, вмінь, оволодівати новими технологіями,

удосконалювати кваліфікацію; третій – гуманізацію та гуманітаризацію освіти, яка передбачає визнання особистості як унікальної, неповторної індивідуальності кожної людини, а її життя і здоров'я – як пріоритетної домінуючої соціальної цінності; четвертим компонентом моделі є, система комунікативних і професійних знань, навичок, вмінь, що відповідають вимогам професійної діяльності, функціям і обов'язкам майбутнього фахівця, що закріплено у його кваліфікаційній характеристиці.

В основу моделі діяльності спеціаліста необхідно покласти врахування особливостей його діяльності, оскільки саме в ній відбувається процес формування особистості. Сутність розвитку особистості в процесі діяльності полягає в якісній зміні останньої, в якій людина постає як суб'єкт. Це окреслює вирішальне значення у розвитку особистості. Зміни відбуваються шляхом ускладнення всіх структурних компонентів діяльності – цілей, мотивів, змісту, їх взаємозв'язків, а також через зміни у фаховій діяльності особистості.

Необхідно передусім звернути увагу на професійну готовність фахівця, яка визначається низкою властивостей і характеристик: психологічною готовністю, тобто сформованістю певного ступеня спрямованості на професійну діяльність; науково-методичною готовністю, що передбачає володіння повним обсягом суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних для професійної діяльності; практичною готовністю, наявністю сформованих на сподіваному рівні професійних умінь і навичок; психофізіологічною готовністю, наявністю відповідних передумов для професійної діяльності та оволодіння певною спеціальністю, сформованістю професійно значущих якостей особистості; фізичною готовністю, відповідністю стану здоров'я і фізичного розвитку до вимог професійної діяльності та професійної працездатності.

Еталонною моделлю будь-якого фахівця виступає професіограма. Вона пов'язана з категоріями психології праці, включає до структури опис професії, всебічну характеристику роботи, котру виконує фахівець, і підлягає тлумаченню з точки зору соціально-психологічних, соціально-економічних, комунікативних, виробничо-технічних та інших вимог, якими особистість мусить володіти для того, щоб успішно здійснювати професійні функції.

Для реалізації вимог означеної професіограми необхідна система організаційних і педагогічних заходів, котра зумовить формування у особистості фахівця певної професійної спрямованості, здобуття необхідних знань, навичок, умінь і бажаного рівня професійної підготовки.

Входження у професійну діяльність вимагає від людини не тільки наполегливості щодо оволодіння комунікативними засобами та засобами професійної діяльності, але й значної перебудови всієї свідомості в цілому. Ці завдання можна реалізувати за умови підвищення рівня професійної та комунікативної культури спеціаліста шляхом формування спеціальних, психолого-педагогічних знань і умінь майбутнього фахівця, моделювання реальних професійних відносин в період навчання студента у вищому закладі освіти і включення його у між особистісні стосунки, як повноцінного суб'єкта.

Рівень професійної культури невід'ємно залежить і від сформованості комунікативної культури фахівця, яка має свої специфічні особливості для кожної професії. Виділення комунікативної культури, як однієї із складових загальної культури суспільства, зумовлено трансформаційними процесами та новими вимогами до сучасного фахівця.

Комунікативна культура особистості є складовою частиною загальнонародської культури. Це – сукупність стійких психічних властивостей, кожна з яких історично сформована, як здатність індивіда відповідати своєю психічною діяльністю на об'єктивні впливи зовнішнього середовища.

Формування комунікативної культури – це цілісна система, позитивні результати якої можна отримати в тому випадку, коли вона буде достатньо розвинена і коли буде забезпечено її оптимальне функціонування. Тому необхідно розробити науково-методичну систему як цілеспрямований процес організації і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо оволодіння системою комунікативних умінь, знань, цінностей, які є елементами системи формування комунікативної культури.

Від рівня сформованості комунікативної культури особистості фахівця залежить характер стосунків, які виникають між людьми у процесі праці. Слід розглядати дві сторони комунікативної культури фахівця – зовнішню і внутрішню. Зовнішня культура фахівця виражається передусім у знаннях та дотриманні загальноприйнятих у суспільстві правил поведінки. До них можна віднести скромність, тактовність, доброзичливість, естетичний охайний зовнішній вигляд та культуру мовлення. Внутрішня культура спілкування – це духовна вихованість людини, від якої залежать уміння перейматися станом іншої людини, його почуттями і вчинками, що є підставою для взаєморозуміння.

Набуття людством великого масиву знань і освоєння технологій у професійній галузі сприяє підвищенню уваги до комунікативної

підготовки сучасного фахівця. Суспільство стає на позиції людиноцентризму. Тому стосунки між фахівцями вимагають не тільки фахових знань, а й комунікативної культури, яка формується в процесі підготовки майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Висоцька О.С.* Комунікація як основа соціальних перетворень у контексті становлення постмодерного суспільства: монографія. – Дніпропетровськ : «Інновація», 2009. – 316 с.
2. *Ананьїн В.О.* Військова освіта у формуванні особистості сучасного військового професіонала / В. О. Ананьїн, О. О. Пучков // Гілея. (науковий вісник): збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 24. – С. 328-332.
3. *Горлинский В.В.* Образовательные стратегии устойчивого развития: формирование ментальных структур безопасности. / Горлинский В. В. // Вестник МУ МВД России. – № 10. – М., 2013. – С. 254-259.
4. *Уваркіна О.В.* Освітній потенціал нації: монографія. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 383 с.
5. *Липский В. Н.* Эстетическая культура и власть: опыт сравнительно-исторического анализа // Культура – равновесие и гармония будущего мира: сборник научных трудов. – М. : АГПС, 2013. – С. 93-107.

Ананьїн В. А., Пучков А. А. Коммуникативная культура личности студентом в условиях развития информационного общества.

Анализируется место и роль коммуникативной культуры в профессиональной культуре современного специалиста. Показано, что в условиях роста информационных процессов в современном обществе, возрастает необходимость в формировании специальных знаний и умений в сфере коммуникации. Подчеркивается необходимость использования возможностей информационного общества в профессиональной деятельности. Рассматриваются структурные компоненты профессиональной структуры и их значение в личности специалиста.

Ключевые слова: информация, информационное общество, образование, профессиональная культура, коммуникативная культура, специалист, модель специалиста.

Ananyin V. O., Puchkov O. O. Communicative culture in the development of the information society.

The paper deals with place and role of communicative culture in professional culture of the modern specialist. It is shown that under conditions of information processes growth in modern society, the need to form special knowledge and skills in the field of communication is increased. The necessity

of using of information society opportunities in the profession is emphasized. Structural components of professional structure and their importance in identity of the specialist are considered.

Keywords: information, information society, education, professional culture, communicative culture, specialist, specialist's model.

Отрох Н. В.

ФЕНОМЕН ОБДАРОВАНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПОГЛЯДІВ НА ІНКЛЮЗИВНУ ОСВІТУ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто феномен обдарованості з філософського та психолого-педагогічного погляду, а також подано характеристику сучасної системи роботи з обдарованою молоддю в Україні. Робота з обдарованою молоддю має бути частиною державної політики у сфері інклюзивної освіти.

Ключові слова: обдарованість, талант, геній, здібності, інклюзивна освіта.

Економічний, соціальний, культурний розвиток держави безпосередньо пов'язаний з навчанням і вихованням учнівської молоді, із забезпеченням всіх умов для її інтелектуального і творчого зростання. Країна має бути націлена на виховання власних висококваліфікованих спеціалістів, а не залучення їх з-за кордону.

Сьогодні для створення перспектив подальшого розвитку держави однією з першочергових і невідкладних проблем є забезпечення гідних умов навчання, розвитку здібностей та створення умов самореалізації інтелектуально обдарованої молоді, яка визначатиме можливості і перспективи держави в майбутньому.

Складність та міждисциплінарний статус проблеми обдарованості вимагає її всебічного дослідження на різних рівнях методології науки: філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, рівні практичної діяльності. Тому метою статті є розглянути феномен обдарованості в контексті інноваційних поглядів на інклюзивну освіту талановитої молоді, а основним завданням – розглянути філософсько-педагогічний аспект обдарованості як феномену.

Згідно з позиціями філософської методології можна розглядати людину як цілісну єдність природного і суспільного, об'єктивного і суб'єктивного, внутрішнього і духовного, в якій усі визначені сторони взаємодії виступають як необхідні моменти. Зважаючи на це, і процес